

ARKEOL.O.S. 24/14.3.2006

M

**PORI
NIITTUMAA
VÄLIMÄKI
2005**

Koekaivaus röykkiöalueella

Hanna-Maria Pellinen

Yhteistyössä:
**Porin työväenopisto
Satakunnan museo
Museovirasto**

TIIVISTELMÄ

PORI NIITTUMAA VÄLIMÄKI

Koekaivaus röykkiöalueella

Pk 1141 11 VIASVESI

x=6823800-6823870, y=3218285-3218400 (YKJ), z= n. 25 m mpy

Porin työväenopisto / Satakunnan museo / Museovirasto

Kaivauksenjohtaja: FM Hanna-Maria Pellinen

Porin Niittumaalla, 8-tien länsipuolella, suoritettiin viikon ajan koekaivauksia röykkiöalueella. Kohde sijaitsee moreenimäkialueella, josta on paikannettu inventoinneissa yksi melko ehjä röykkiö ja yksi luontaiseksi epäilty vallimainen kiveys. Samalta alueelta tiedetään ainakin yhden röykkiön tuhoutuneen kokonaan.

Säilyneen röykkiön 1 ympäristöön kaivettiin kuusi neliömetrin kokoista koeruutua, jotka osoittautuivat löydötmiksi. "Vallimainen" kiveys (röykkiö 4), jota on aikaisemmissa inventoinneissa arveltu luontaiseksi, paljastettiin tiheän kuusikon ja turpeen alta ja siihen avattiin poikittaissuunnassa kuusi metriä pitkä ja metrin levyinen oja, jota kaivettiin muutama kivikerros alaspäin kunnes röykkiön luonne kyettiin selvittämään. Koeoja ja kiveyksen kuoriminen turpeesta osoittivat, että kyseessä on ihmistekoinen konstruktio, joka voidaan luokitella muinaisjäännökseksi. Röykkiön reunoja kiertävät selvästi muuta ladelman kookkaammat reunakivet, jotka ainakin röykkiön lounaispuolella sijaitsevat nähtävästi paikoin kahdessa kerroksessa. Reunakiveys on 15 metriä pitkä ja 5 metriä leveä, pitkänomainen ja sivuilta suora, kokonaismuodoltaan soikea ja päihin kapeneva rakennelma, jonka luoteispäässä on muita kookkaampi laakamainen kivi maahan pystytettynä poikittain kiveyksen suuntaan nähden ja kaakkoispäässä matalampi hieman kolmiomainen kivi. Latomuksen sisällä näyttäisi olevan ainakin osin metsäpalosta johtuva vahva nokimaakerros ja lounaanpuoleisen reunakiven vieressä, koeojan kohdalla, maa ja kivet vaikuttivat paikoin palaneilta. Röykkiö muistuttaa rakenteeltaan ns. laivalatomusta - tai ehkä pitäisi puhua pikemminkin laivaröykkiöstä.

Tuhoutunut röykkiö no. 2 pystyttiin paikantamaan erään paikkakuntalaisen avulla, joka oli pikkupoikana nähnyt röykkiötä purettavan. Hänen mukaansa silloin röykkiön alla, maan pinnalla oli näkynyt ainoastaan hiiltä ja nokimaata. Nyt turpeen alla näkyi joukko kookkaampia kiviä, jotka ainakin osittain kiersivät runsaan metrin korkuista siirtolohkareita sekä kivikehän sisällä lähinnä suurempia ja pienempiä hiekkakiven kappaleita, joista osa näytti olleen aikaisemmin maassa toisin päin. Reunakehä erottui hyvin selvästi yhden kaivauksikerroksen jälkeen.

1900-luvun pullolasin ohella kaivetusta kerroksesta löytyi em. siirtolohkareen pohjoispuolelta kaksi palaneen luun palasta, jotka saattavat olla ihmisestä. Lisäksi reunakehän vierestä, aivan yhden kehäkiven juurelta, röykkiön "sisäpuolelta" löytyi mahdollinen kvartsi-iskos, runsas palanen luun keskittymä ja kahdenlaista keramiikkaa. Valtaosa keramiikan fragmenteista oli vaaleanruskeaa, melko hienosekoitteista kvartsi-maasälpärouhetta sisältävää, koristeetonta keramiikkaa. Yksi paloista oli sekoitteeltaan selvästi karkeampaa ja seinämältään paksumpaa. Luut ovat ihmisluuta. Löytökeskittymä jatkuu syvemmälle, eikä röykkiön pohjaa ehdittykään tutkia nyt kokonaisuudessaan, vaan se peitettiin kasvimaaharsolla ja maalla. Kaivauksia toivotaan voitavan jatkaa ensi kesänä, jolloin röykkiön pohjan tutkimus tulisi suorittaa loppuun.

Mahdollista röykkiöpohjaa no.3 ei havaittu, eikä sitä ehditty myöskään etsiä kaivamalla.

Löydöt: KM 35184:1-9

Ajoitus: esihistoriallinen aika

Tutkitun alueen laajuus: 6 m² koeruutuja pohjaan, 32 m² pintakerroksen avaus

Kenttätyöaika: 13.-17.6.2005

Tutkimuskustannukset: Porin työväenopisto

Tutkimusraportti: Satakunnan museo / Museoviraston arkeologian osaston arkisto

PERUSTIEDOT

Kunta: Pori **Kylä:** (Niittumaa) Vanhakylä **Tila:** Kuusela (4:124)

Tutkimuksen laatu ja kohteen ajoitus: Metallikautisen röykkiöalueen koekaivaus

Peruskarttalehti: 1141 11 VIASVESI

Alueen koordinaatit: x=6823800-6823870, y=3218285-3218400 (YKJ), z= n. 25 m mpy

Tarkemmat koordinaatit: röykkiö 1: x=6823842, y=3218353, röykkiö 2: x=6823866, y=3218286 ja röykkiö 4: x=6823805, y=3218396

Muinaisjäännösrekisterino. 6090420000

Maanomistaja: Hakanpää, Kerttu Annikki, os. Käpykuja 10, 28580 Pori. Yhteydessä voi olla myös maanomistajan tyttären Maija Markkulaan, os. Kiertok. 8, as. 33, 28130 Pori.

Kaivausjohtaja: FM Hanna-Maria Pellinen

Kaivaustyövoima: 10-16 kaivajaa / päivä

Työtuntimäärä kentällä: n. 380 h

Tutkittu pinta-ala: 6 m² pohjaan, 32 m² pintakerroksen avaus

Tutkimuksen valvojat: Carita Tulkki (Satakunnan museo) ja Leena Koivisto (Museovirasto)

Rahoitus: Porin työväenopisto

Kertomuksen alkuperäiskappale: Satakunnan museo

Kertomukseen liittyvät mustavalkonegatiivit: 207457:1-36 (Sat.mus.)

Kertomukseen liittyvät diapositiivit: 33568: 1-14 (Sat.mus.)

Kertomukseen liittyvät kartat: 1. Ote peruskartasta, 1:20 000

2. Ote kaavakartasta, 1:2000

3. Yleiskartta kaavakartelle

4. Luonnos röykkiöstä no. 4, 1:50

5. Röykkiön 4 koeojan tasot, 1:50

6. Röykkiöpohja no 2., taso 1, 1:50

7. Röykkiöpohja no. 2, taso 2, 1:50

Kertomuksen sivumäärä: 8

Aikaisemmat tutkimukset ja tarkastuskäynnit:

Kopisto, Aarne 1954: Ulvilan ja Porin maalaiskunnan inventointi. Museoviraston arkeologian osaston arkisto.

Sjölund, Jari 1985: TYARKTIKA-inventointi, Porin osuus. Turun yliopiston arkeologian oppiaine.

Laukkanen, Esa 1996: Porin kiinteät muinaisjäännökset. Inventontiraportti. Satakunnan museo.

Aikaisemmat löydöt: -

Kaivauslöydöt: KM 35184: 1-9 (diar. 16.8.2005)

SISÄLLYSLUETTELO

1. TAUSTAA	1
1.1. Kohteen valinta.....	1
1.2. Tutkimusalueesta.....	1
1.3. Tutkimushistoria.....	1
1.4. Kysymyksenasettelu.....	2
2. KAIVAUSTEKNIikka JA DOKUMENTOINTI	2
2.1. Koekuopat.....	2
2.2. Koeoja.....	3
2.3. Avatut alueet.....	3
2.4. Muut mittaukset ja dokumentointi.....	3
3. RÖYKKIÖALUEEN KOEKAIVAUS	4
3.1. Koekuopat.....	4
3.2. "Kivivallin" arvoitus.....	5
3.3. Kadonnut röykkiöpohja löytyy.....	6
4. RÖYKKIÖNPOHJAN LÖYDÖT	6
4.1. Keskittymä 1.....	6
4.2. Keskittymä 2.....	7
5. LOPPUKATSAUS	7

LIITTEET:

1. Luettelo mustavalkonegatiiveista
2. Luettelo diapositiiveista
3. Kartat
4. Käytetty dokumentointilomake
5. Löytöluettelon kopio
6. Kuvia *Puuttuvat*

SISÄLLYSLUETTELO

1. TAUSTAA	1
1.1. Kohteen valinta.....	1
1.2. Tutkimusalueesta.....	1
1.3. Tutkimushistoria.....	1
1.4. Kysymyksenasettelu.....	2
2. KAIVAUSTEKNIikka JA DOKUMENTOINTI	2
2.1. Koekuopat.....	2
2.2. Koeoja.....	3
2.3. Avatut alueet.....	3
2.4. Muut mittaukset ja dokumentointi.....	3
3. RÖYKKIÖALUEEN KOEKAIVAUS	4
3.1. Koekuopat.....	4
3.2. "Kivivallin" arvoitus.....	5
3.3. Kadonnut röykkiöpohja löytyy.....	6
4. RÖYKKIÖNPOHJAN LÖYDÖT	6
4.1. Keskittymä 1.....	6
4.2. Keskittymä 2.....	7
5. LOPPUKATSAUS	7

LIITTEET:

1. Luettelo mustavalkonegatiiveista
2. Luettelo diapositiiveista
3. Kartat
4. Käytetty dokumentointilomake
5. Löytöluettelon kopio
6. Kuvia Puuttuvat (4.9.2013 S.B.)

1.TAUSTAA

1.1. Kohteen valinta

Satakunnan museo ja Museoviraston hoitoyksikön Porin toimipiste järjestivät yhteistyössä Porin työväenopiston kanssa arkeologiakurssin lukukaudella 2004-2005. Kurssin organisoimisesta vastasivat Satakunnan museon lehtori Carita Tulkki ja Museoviraston tutkija Leena Koivisto.

Kurssin huipennukseksi päätettiin järjestää viikon mittaiset opetuskaivaukset kurssin osanottajille. Kaivauksen kohteeksi valittiin Porin Niittumaan (puhekielessä usein Niittymaa) Välimäen röykkiöalue. Kohteesta on kuvailevia inventointitietoja vuosilta 1954, 1985 ja 1996 (ks. Laukkanen 1996, jossa myös kooste aikaisemmista havainnoista). Muuten kohteesta ei juuri tiedetä; sieltä ei ole tavattu irto- tai hajalöytöjä, jotka voisivat valaista röykkiöiden tarkempaa ajoitusta ja mahdollista muuta aktiviteettia alueella. Yhtenä lisäperusteena kohteen valinnalle oli myös se, että maanomistajan tytär, Maija Markkula, oli ilmoittanut kiinnostuksestaan rakentaa tontille omakotitalo.

Kurssin kenttätövästävänä toimi FM Hanna-Maria Pellinen, joka huolehti pääosin kenttätöopetuksesta ja kaivausjohtajan sekä piirtäjän tehtävistä. Yhtenä päivänä apuna kentällä oli Carita Tulkki ja yhtenä päivänä Leena Koivisto, joka otti tuolloin vastuulleen myös kaivausjohtajan tehtäviä, varsinaisen kenttätöjohtajan tehdessä piirtäjän töitä. Mainittakoon myös, että kaivaukselle kurssilaisena osallistuneesta maanmittausinsinööri Kalle Konttisesta oli huomattavaa apua mittaustehtävissä.

Muut kaivauksille osallistuneet kurssilaiset olivat Sirpa Eskelinen, Armi Friman, Tuulikki Hellman, Hilikka Helminen, Satu Leena Husu, Marita Hämäläinen, Matti Hämäläinen, Tuula Hämäläinen, Helka Julku, Leena Kause, Taina Mastokangas, Pekka Ratola, Sirkka Reunanen, Arja Roslander-Lammi ja Seppo Tuomola, joille kaikille suuret kiitokset erinomaisesti suoritetusta työstä!

1.2. Tutkimusalueesta

Kohde sijaitsee Turku-Pori -tien varrella, sen länsipuolella, vajaan kilometrin päässä ko. tiestä. Röykkiöt ovat peltojen ympäröimällä metsäisellä mäki-alueella, sen etelä- ja kaakkoispuolella. (Ks. kartat 1-3). Röykkiöt sijaitsevat 25 metrin korkeuskäyrän paikkeilla.

Röykkiöt 1, (3) ja 4 on rakennettu luode-kaakko -suuntaisen moreeniharjanteen päälle, röykkiö 2 näistä hieman erilleen ja kauemmas luoteeseen, toisen mäki-alueen reunalle. Puusto paikalla on nykyään kuusivaltaista, paikoin nuorta ja tiheää, paikoin täyskasvuista tukkipuuta. Siellä täällä kasvaa muutama lehtipuu. Aluskasvillisuus on lähinnä varvikkoa, moreenimaan pienempiä ja suurempia irtolohkareita peittää sammal.

1.3. Tutkimushistoria

Niittumaan Välimäen -nimellä tunnettu röykkiöalue on löydetty inventoinnissa vuonna 1954, harmillisesti vain neljä vuotta sen jälkeen kun alueelta oli purettu tienpohjaa varten yksi tai kaksi röykkiötä (Kopisto 1954).

Viimeisimmässä inventointiraportissa (Laukkanen 1996) Porin Välimäen kohteesta (no. 26 s. 54) luetellaan neljä mahdollista rökkiötä. Kohteen sisäisellä numerolla 1 (Tyarktika 6090420001 ja v. 1954 no. 20) on merkitty selvästi ihmistekoinen, melko kookas ja pyöreä rökkiö, jonka keskellä on kraaterimainen kuoppa.

Numerolla 2 (Tyarktika. 6090421002 ja v. 1954 no. 21) sijaitsee “jo noin v:n 1950 paikkeilla perin pohjin” hajoitettu rökkiön paikka, jossa kuvauksen mukaan on laajahko epämääräinen notkelma, jonka vieressä ylärinteessä näkyy hajanaisena ryhmänä kiviä.

Jari Sjölund (1985) oli jo aikaisemmin löytänyt kiviryhmän, jonka hän myös katsoi hajotetun raunion pohjaksi ja joka sijaitsi 15 metriä koilliseen rökkiöstä yksi (3). Tämä on rekisteröity Tyarktika-tietokannassa tunnuksella 6090502035. Laukkanen ei löytänyt inventoinnissaan mitään rökkiön jäännöksiin viittaavaa tältä kohdista, vaikka “maasto oli avointa, mikä mahdollisti hyvän näkyvyyden”.

Neljäntenä kohteena alueella on “vallimainen kivikko” (mjrek. 6090502046), josta sekä kohteen löytänyt Sjölund (1985) että Laukkanen (1996) ovat arvelleet, että muodostuma saattaisi olla luontainenkin.

1.4. Kysymyksenasettelu

Kaivaukselle asetettiin useita kysymyksiä ja tehtäviä. Teknistä puolta edustivat mm. yleiskartan piirtäminen alueelta sekä rökkiöiden tarkempien korkeuksien selvittäminen (m mpy). Tuhoutunut rökkiöpohja no 2. haluttiin paikantaa ja kysymys vallimaisen rökkiön luontaisuudesta selvittää. Lisäksi alueen rakentamispaineet antoivat aiheita tarkistaa, voisiko alueella sijaita myös esihistoriallista asuinpaikkakerrostumaa. Lyhyen kenttätöajan (yksi viikko) vuoksi kaivaus jäi pakostakin koekaivausluontoiseksi.

2. KAIVAUSTEKNIikka JA DOKUMENTOINTI

2.1. Koekuopat

Neliömetrin kokoisia koekuoppia tai -ruutuja avattiin kuusi kappaletta; kaikki rökkiön 1 läheisyyteen, hieman eri korkuisille tasanteille. Kuopat sijoitettiin sivut pääilmansuuntien mukaisesti ja ne paikannettiin yleiskarttaan rökkiön 1 sivuitse tehdystä pohjois-etelä -suuntaisesta mittalinjasta vaatuskojeen suuntakehän sekä rullamitan avulla ja tarkimmillaan niiden paikannus on esitetty kartassa 3. Tilapäinen korkeuspiste siirrettiin rökkiön viereiseen maakiveen. Jälkitöissä korkeudet muutettiin absoluuttisiksi.

Koekuopat kaivettiin noin kymmenen sentin paksuisina kerroksina puolen metrin syvyyteen, jota ennen pohjasora tuli vastaan kaikissa kuopissa. Koekuoppia kaivaneet ryhmät dokumentoivat kuopat tätä kaivausta varten erikseen suunnitellulle lomakkeelle, johon merkittiin mm. maalajit, niiden paksuus ja mahdollisesti piirrettiin karttaluonnoksia (liite 5). Apuna lomakkeen täyttämässä oli esimerkkilomake ja lisäksi lomakkeen täyttämistä ohjattiin tarvittaessa paikan päällä. Raportin havainnot on kirjoitettu osin näiden lomakkeiden ja allekirjoittaneen omien tarkastushavaintojen perusteella.

Koekuoppien turpeet otettiin erikseen ja maa kasattu muovin päälle. Kuoppia ei täytetty kaivauksen aikana, vaan niiden täyttämistä huolehti myöhemmin Museoviraston hoitoyksikkö, kuten oli etukäteen sovittu.

2.2. Koeoja

Koeoja tehtiin röykkiön no. 4 päälle 3,15-4,15 metrin päähän röykkiön luoteispäästä, siis metrin levyisenä, kuusi metriä pitkänä ja lounas-koillinen -suuntaisena (ks. kartta 4). Koeoja kaivettiin perinteisellä röykkiökaivausmenetelmällä, kivikerros kerrallaan. Validokumentointi piirtämisineen ja vaaituksineen suoritettiin myös kuten varsinaisilla kaivauksilla. Kohteen osoittautuessa varmasti ihmistekoiseksi ja myös luonteeltaan muinaisjäänökseksi, ojan kaivaminen lopetettiin, oja peitettiin mustilla jätesäkkimuoveilla ja kivet kasattiin takaisin pyrkien röykkiön alkuperäiseen muotoon ja korkeuteen.

2.3. Avatut alueet

Kadonnutta röykkiön pohjaa (no.2) etsittiin ensin pyrkimällä paikantamaan karttakoordinaatit askelmittauksin ja katsomalla kuvausta vastaava paikka maastossa. Ensimmäisessä yrityksessä paikalta rullattiin pois turvetta ja katsottiin maan sisään: kohta ei kuitenkaan vastannut millään tavoin röykkiöpohjaa enää turpeenpoiston jälkeen. Avattu alue paikannettiin ja peitettiin (kartta 3).

Toinen alue avattiin siinä vaiheessa kun paikallinen asukas tuli osoittamaan kohdan, jossa hän muisteli röykkiön sijainneen. Koska paikka vaikutti jo turpeen päälle lupaavammalta kuin ensimmäinen kohta, avattiin tähän laajempi, noin 20 neliömetrin suuruinen alue, josta pyrittiin poistamaan turve niin, etteivät turpeen alla sijaitsevat irtonaisetkaan kivet pahemmin siirtyisi pois paikoiltaan.

Avattavan alueen halki tehtiin pohjois-etelä -suuntainen mittalinja, jonka eteläpäähän, kaivausalueen reunasta vajaan metrin päähän iskettiin origoksi paalu, jossa koordinaatit ovat $x=300$ ja $y=400$. Paalua käytettiin mittauksiin viime hetkillä esiin tulleissa löydöissä niin, että x kasvaa pohjoiseen ja y itään. Löydöt mitattiin joko yksittäin tai rykelminä. Varsinaista ruudutusta ei kaivausalueelle ehditty tänä vuonna tehdä, joten tasokartatkin piirrettiin mittanauhojen ja piirustuskehikon avulla.

2.4. Muut mittaukset ja dokumentointi

Kaikki havaitut rakenteet ja avatut alueet piirrettiin ja mitattiin yleiskarttaan. Yleiskartta on sovitettu kaavakartan suurennoksen päälle ja röykkiöt on sijoitettu peruskarttaotteeseen GPS-koordinaattien perusteella. Huomattakoon, että peruskarttalehteen valmiiksi merkityt muinaisjäänösmerkit eivät sijaitse aivan oikeilla kohdilla. Lisäksi aikaisemmissa inventointikertomuksissa röykkiöpohjan no. 2 koordinaatit eivät täsmää nyt mitattuun lukemaan.

Karttoja piirrettiin röykkiön no. 4 koeojasta neljä kappaletta mittakaavaan 1:50, samoin tästä röykkiöstä tai latomuksesta tehtiin karttaluonnos, jossa lähinnä kohteen ääriviivat on esitetty tarkemmin (mk. 1:50). Röykkiöpohjan no. 2 turpeen alaisesta pintatasosta ja tasosta 1 tehtiin karttaluonnokset mittakaavaan 1:25, joka pienennettiin jälkitöissä mittakaavaan 1:50.

Kohteet dokumentoitiin kahdella kameralla, joista toisessa oli mustavalkofilmi, toisessa diafilmi. Allekirjoittaneella on hallussaan myös cd-romille poltettuja digikuvia, jotka kurssilainen Seppo Tuomola otti kentällä omalla kamerallaan.

Porin kaupungin mittaosasto siirsi korkeuskiintopisteen läheisen pellon reunaan, vanhan suulin eteläpuolelle, maahan isketyn tolpan päässä sijaitsevaan naulaan. Korkeus tässä kohtaa on (tai oli) 21,65 m mpy.

3. RÖYKKIÖALUEEN KOEKAIVAUS

3.1. Koekuopat

Koekuoppia kaivettiin yhteensä kuusi neliömetrin kokoista ruutua, kukin puolen metrin syvyyteen. Kaikki kuopat olivat löydöttömiä ja niiden stratigrafia vaikutti lähinnä luontaiselta podsolimaannokselta. Melkein kaikissa kuopissa oli hiiltä heti turpeen alla, nähtävästi merkkinä ainakin yhdestä alueella riehuneesta metsäpalosta. Moreeni harjanteella, etenkin röykkiön 1 lähiympäristössä osoittautui hyvin karkeaksi.

Koekuoppa 1

Sijainti: Koekuoppa tehtiin 10 metriä röykkiön 1 keskivaiheilta lounaaseen.

Kuvaus: 10 cm paksuisen turvekerroksen joukossa oli jonkin verran hiiltä, tämän alla harmahtavaa, huuhtoutumiskerroksen ja osin ehkä tuhkansekaista moreenia ja hiekkaa (10-13 cm), joka vähitellen muuttui vaalenevaksi punertavaksi moreeniksi / hiekaksi (13-40 cm). Alin maakerros oli puhdasta vaaleanruskeaa karkeaa moreenia ja hiekkaa (40-50 cm). Stratigrafia vaikutti luontaiselta rautapodsolimaannokselta, hiili lienee peräisin palaneesta metsästä.

Havaintoprofiilin ilmansuunta: länsi

Pinnan ja pohjan korkeus: 24.63 - 24.13 m mpy

Koekuoppa 2

Sijainti: Viisi metriä kaakkoon röykkiön 1 keskivaiheilta

Stratigrafia: 10 cm paksuisessa turvekerroksessa tai hieman sen alapuolella jonkin verran hiiltä.

Tämän alla harmahtava hienohko, hiekka karkeamman moreenin joukossa (10-25 cm), alla punertava hiekka, jossa kookkaita kiviä (25-35 cm) ja pohjalla vaalea, karkea sora ja hiekka (35-50 cm).

Pohjoisprofiilissa näkyi harmahtava vertikaalinen anomalia, luultavasti maatunut juurijälki. Rungas kiveys ruudun luoteispuolella voi olla viereisestä röykkiöstä osin valunutta kiveä.

Havaintoprofiilin ilmansuunta: pohjoinen

Pinnan ja pohjan korkeus: 25.41-24.90 m mpy

Koekuoppa 3

Sijainti: 10 metriä koilliseen röykkiön 1 keskikohdalta

Stratigrafia: Turvekerros noin 10 cm, jonka alla harmahtava moreeni / hiekka, jossa hiiltä 10-15 cm syvyydellä. Alla punertava, kivinen hiekka (15-20 cm) ja tämän alla vaaleanruskea sora, jossa useita isoja kiviä (20-35 cm). Pohjimmaisena sora, jossa välillä hienon saven tai siltin kerrostumia (35-50 cm).

Havaintoprofiilin ilmansuunta: länsi

Pinnan ja pohjan korkeus: 24.50-24.00 m mpy

Koekuoppa 4

Sijainti: 20 metriä kaakkoon röykkiöstä 1.

Stratigrafia: Turvekerros 8 cm, tämän alla hiiltä erityisesti ruudun lounaiskulmassa. Alempana harmahtava, osin tumma (turpeen sekainen, nokinen?) kerros (5-10 cm), jonka alla punertava, sorainen hiekka (10-20 cm) sekä kovaa, vaaleaa sora ja hiekka (20-50 cm).

Havaintoprofiilin ilmansuunta: länsi

Pinnan ja pohjan korkeus: 24.94-24.44 m mpy

Koekuoppa 5

Sijainti: 12,5 metriä luoteeseen rökkiöstä 1

Stratigrafia: 10 cm turvekerroksen alla harmahtava moreeni / hiekka (10-20 cm) ja punertava moreeni / hiekka (20-25 cm). Pintakerrosten alla siltti tai savi ja moreeni / hiekka muodostavan vuorottelevia kerrostumia (25-50 cm). Koko matkan paljon kookkaita kiviä.

Havaintoprofiilin ilmansuunta: itä

Pinnan ja pohjan korkeus: 24.60-24.10 m mpy

Koekuoppa 6

Sijainti: 20 m eteläkaakkoon rökkiöstä 1

Stratigrafia: 10 cm turve, 10-20 cm vaaleaa, hieman harmahtavaa hiekkaa, 20-35 cm punertavaa hiekkaa ja alla vaalea hiekka (35-50 cm). Kaikissa kerroksissa oli kiviä, etenkin hiekkakiveä, mutta keskimäärin moreeni ei ollut aivan niin karkeaa kuin muissa kuopissa.

Havaintoprofiilin ilmansuunta: pohjoinen

Pinnan ja pohjan korkeus: 24.18-23.68 m mpy

3.2. “Kivivallin” arvoitus

Tämä rökkiönä no. 4 kohteen sisäisessä luetteloinnissa kulkeva “vallimainen kiveys” on kiveykseen havainneessa inventoijassa herättänyt epäilyä kiveyksen luontaisuudesta (Sjölund 1985). Iäkäs maanomistaja muisteli, että kasaan olisi tuotu kiveä läheiseltä pellolta. Tämä ei kuitenkaan vaikuta todennäköiseltä, koska kohde sijaitsee huomattavan matkan päässä ainakin nykyisestä pellosta ja lisäksi selvästi ylämäessä peltoon nähden. Mahdollisesti maanomistajalla oli mielessään pellon lähistöllä sijaitsevat selvästi uudemmat peltorauniot, mutta huonon liikkumisensa vuoksi hän ei voinut tulla asiaa tarkastamaan rökkiöpaikalle.

Tiheän nuoren kuusikon peittämä kivirökkiö oli vaikeasti havainnoitavissa. Kun Museoviraston hoitoryhmä oli käynyt kaatamassa puut rökkiön päältä, oli sen ihmistekoisuus mielestäni selvää. Mitään rakenteita ei paksun turpeen alta hahmottunut, mutta rökkiön keskivaiheille oli joko penkomisen tai päältä aikoinaan kaatuneiden puiden jäljiltä kaksi halkaisijaltaan noin metrin kokoista ja runsas puoli metriä syvää kuoppaa.

Inventointiraportin “luontaisuuden” sekä tontilla olevien rakentamispaineiden vuoksi päätettiin Museoviraston edustajan kanssa neuvoteltua tehdä kiveyksen halki kulkeva koeoja. Vaikka kiveyksen ihmistekoisuus oli jo selvää, kohteen esihistoriallisuus ei sitä ollut.

Turpeen alaisessa kiviaineksessa näkyi runsaasti hiekkakiveä, kuten tällä alueella saattaa odottaakin. Kiviaines on lähinnä päänkokoista tai pienempää, monet kivilaoista selvästi aikojen kuluessa palasiksi rapautuneita. Toisin kuin muualla koekuopissa, heti turpeen alla ei näkynyt metsäpalokerroksen hiiltä, mikä luultavasti johtui siitä, että kaikki pienempi aines pääsi valumaan alaspäin pelkistä kivistä kootussa rökkiössä.

Ensimmäisen kivikerroksen poistamisen jälkeen rökkiön ja ojan reunoilta paljastui muuta kiveystä selvästi kookkaammat kivet. Erityisesti lounaispuolen reunakivi on kookas ja laakea, muistuttaen kynnyskiveä. Toisessa kerroksessa reunakivien ulkopuolella, etenkin ojan koillispuolella oli enää pientä “kivisälää” ja ladottu kiveys näytti keskittyvän reunakivien sisäpuolelle. Maa kivien välissä näkyi tummana, osin turpeen, osin hiilen ja nokimaan takia. Kolmannessa kerroksessa ja tasossa erottui selvästi väriero, maa kookkaampien reunakivien ulkopuolella oli vaaleaa hiekkaa, sisäpuolella voimakkaan tummaa nokimaata. Koekuoppien turpeenalaisesta hiilestä ja nokimaalaikuista tämä poikkeaa siinä, että irtotavaran hiilen lisäksi maa oli kauttaaltaan hyvin nokiseksi värjätynyttä, mikä

voi aika pitkälti johtua myös hiilen valumisesta ja hajoamisesta kivien väliin. Kuitenkin muusta poikkeava maanväri oli havaittavissa myös pienehköllä alueella aivan lounaisen “kynnyskiven” ulkoreunalla, jossa maa näytti väriltään harmahtavalta, tuhkansekaiselta, ja kivet osin palaneilta.

Em. kookkaamman kiven alta pilkotti alimman kaivaustason jälkeen toinen iso kivi, joten ainakin kiveyksen lounaisreuna saattaa olla kaksikerroksinen. Pintaturpeen poiston ja koeojan kaivamisen jälkeen voitiin havaita, että muuallakin röykkiössä näkyi laidoilla sisuta kookkaampia kiviä, kuin reunakehänä, paitsi että kivien linja oli suora.

Koeojan perusteella kyseistä röykkiötä voi pitää esihistoriallisena muinaisjäännettä. Sen muoto, suoran linjan muodostavan reunuskivet ja molempien päiden kivien muoto sekä nokimaa kiveyksen sisällä tuovat mieleen laivalatomuksen. Tässä, kuten muissakin Manner-Suomen kohteissa oikeampi nimitys voisi olla vene- tai laivaröykkiö, siinä määrin rakenne kuitenkin eroaa ruotsalaisista laivalatomuksista. Reunakivistä ainoastaan yksi, luoteispäädyn kivi, oli hieman pystykivimäinen ja tukevasti maahan pönkitetty laivalatomukselle ominaiseen tapaan.

Koeoja oli täysin löydötön, joskaan sitä ei kaivettu pohjaan saakka, jossa mahdolliset löydöt luonnollisesti sijaitisivat.

3.3. Kadonnut röykkiöpohja löytyy

Ensimmäinen röykkiöpohjaksi epäilty alue sisälsi vain hajanaista, luontaista kiveystä sekä melko runsaasti hiiltä ja nokimaata. Hautaröykkiötä paikalla tuskin oli ollut, eikä nokimaan löytösyvyys antanut aihetta jatkotoimenpiteisiin.

Toinen röykkiöpohjana avattu alue vaikutti heti lupaavammalta. Kohta sijaitsee pienen moreeniharjanteen päällä, kookkaan maakiven vieressä. Jo turpeen päälle näkyi siellä täällä kookkaampia, irtonaiselta vaikuttavia kivilohkareita. Turpeen alta paljastui runsaasti pientä, särkynyttä hiekkakivilaakaa. Kuten muuallakin Välimäen alueella, oli turpeen alla näkyvissä hiiltä ja joitakin nokimaaläikkiä. Kun irtonaista pikkukiveä poistettiin, näkyi useiden kivien alla vanhaa turvetta, mikä osaltaan todisti tällä kohdin tapahtuneesta kivien siirtelystä. Kivien välistä, melko keskeltä avattua aluetta löytyi myös useita paloja kirkasta paksuseinäistä, 1900-luvun pullolasia. Ei epäilystäkään siitä, että kadonnut röykkiöpohja oli paikannettu.

Alueen puhdistamisen jälkeen oli myös selvää, että röykkiössä on ollut reunakehä, jonka kivet sijaitsevat ilmeisesti sen verran maan alla, ettei niitä röykkiötä purettaessa oltu viitsitty kaivaa ylös. Alueen ja röykkiöpohjan runsaasta hiekkakivimäärästä huolimatta nämä kehäkivet eivät olleet hiekkakivisiä, vaan vaikuttivat selvästi kovemmista kivilajeista valituilta. Tosin kovuuden lisäksi valintaan on voinut vaikuttaa se, että on haluttu muodoltaan pyöreämpiä kiviä kuin laakamaiset hiekkakivet. Röykkiöpohjaa ehdittiin kaivaa turpeen ja irtokivien poistamisen jälkeen yksi kerros. Kaikki nyt taltioidut löydöt tulivat tästä kerroksesta.

4. RÖYKKIÖNPOHJAN LÖYDÖT

4.1. Keskittymä 1

Löydöt tulivat esiin lähinnä kahdessa keskittymässä. Ensimmäinen löytöalue sijaitsee avatun alueen eteläpäässä, eteläisimmän näkyvän “kehäkiven” länsipuolella. Tummasta, nokisesta ja ilmeisesti jonkin verran sekoittuneestakin maasta löytyi ensin mahdollinen kvartsi-iskos. Tämän jälkeen esiin

tuli palanut luun siru (ilmeisesti kallostä). Maaperän muuttuessa vaaleammaksi ja kellertäväksi hiekaksi alkoi palanutta luuta löytyä enemmän ja se muodosti noin 10 neliösentin kokoisen tiiviin keskittymän kehäkiven juurelle. Tästä etelään, länteen ja pohjoiseen löytyi nähtävästi keskittymästä levinyttä luuta, runsaammin puolenmetrin säteeltä, mutta joitakin paloja kauempaakin. Palanut luu on väriltään harmahtavan valkeaa ja palojen koko vaihtelee muutaman sentin pituisista putkiluun paloista hyvin pieniin, siivilällä esiin seulottuihin muruihin. Luu on alustavasti tunnistettu ihmisen luuksi (KM 35184:4, Eeva Lahti, tiedonanto).

Luukeskittymästä n. 15 cm luoteeseen löytyi poltetun saven pala, ilmeisesti keramiikan seinämän sisäosan kappale. Enemmän keramiikkaa alkoikin löytyä pian aivan luukeskittymän viereltä, sen kaakkoispuolelta. Keskittymänä löytynyt keramiikka on pinnaltaan melko sileää ja vaaleanruskeaa, sisältä harmahtavampaa. Muutamassa palassa näkyy selvää kaartumista (kupera+kovera pinta), mutta ei paloja, jotka kertoisivat pohjan tai reunan muodosta. Sekoite on melko hienoa kvartsi-maasälpämurskaa, joukossa saattaa olla myös chamottea. (KM 35184:3)

Keramiikkakeskittymän läheltä, mutta irtonaisesta maasta (vailla selvää löytökontekstia) löytyi kookkaampi pala melko karkeaa kvartsi-maasälpä -sekoitetta sisältävää keramiikkaa. Palan väri on tummempi, ehkä hieman harmahtavampi kuin muiden palojen. (KM 35184:2)

Kummankin keramiikan ajoittaminen on reuna- ja pohjapalojen sekä koristelun puuttuessa erittäin vaikeaa. Vastaavan tyyppistä keramiikkaa esiintyy Suomessa myöhäisneoliittisella ajalla rautakaudelle saakka. Kivikautinen ajoitus ei sovi alueen korkeuteen, eivätkä palat varmastikaan ole mitään yleistä pronssikautista tyyppiä, mutta keramiikka ei toisaalta myöskään vaikuta tyypilliseltä ns. rautakauden käyttökeramiikalta, joskin tästä esiintyy jonkin verran vaihtelevia paikallisia variantteja. Voidaan kuitenkin sanoa, että keramiikan täytynee olla joko pronssi- tai rautakautista.

Tämän keskittymän löydöt jatkuvat varmasti syvemmissä kerroksissa.

4.2. Keskittymä 2

Suuren maakiven juurelta, sen luoteispuolelta löytyi (sekoittuneesta?) hiekasta kaksi kookasta, kellertävää palaneen luun palaa. Löytöjä on luultavasti maan sisässä vielä enemmänkin kuin mitä tässä kaivamassamme kerroksessa tuli esille. Luiden suurempi koko ja kellertävä väri poikkeavat selvästi ensimmäisen keskittymän luista. Nämäkin luut saattavat kuitenkin olla ihmisestä (Eeva Lahti, tiedonanto).

5.LOPPUKATSAUS

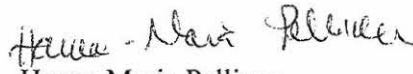
Niittumaan Välimäen röykkiöalue osoittautui esihistorialliseksi muinaisjäännealueeksi. Yhden melko ehjänä säilyneen röykkiön (no.1) lisäksi alueella varmistui olevan myös pitkänomainen, selvästi muinaisjäänneksi luokiteltava röykkiö. Kyseessä voisi olla "suomalainen" variaatio ns. laivalatomuksesta, jonkinlainen laivaröykkiö.

Röykkiön 1 harjanteella ei koekuopituksen perusteella näyttäisi sijaitsevan asuinpaikkaa; jo harjanteen moreeni olisikin kovin karkeaa asuinpaikkakohteelle. Toisaalta täytyy ottaa huomioon se seikka, että kaivajat kokivat erittäin vaikeaksi tunnistaa löytämäämme keramiikkaa artefakteiksi ja että allekirjoittanut oli itse asiassa ainoa, joka sitä kaivaessaan löysi. Aluetta ei myöskään ehditty koekuopittaa laajemmin kuin röykkiön 1 ympäristössä.

Tuhoutuneen röykkiön no. 2 pohja kyettiin paikantamaan ja osoittamaan esihistorialliseksi hautaröykkiöksi, johon on tehty ainakin yksi polttohautaus. Röykkiössä näyttäisi olleen ulkokehä, joka on säilynyt ainakin osittain. Hautauksen viereltä löytyi murentunut keramiikka-astian seinämä. Kun keramiikka ei ole selvästi mitään pronssikautista tyyppiä, on mahdollista että röykkiö on tehty vasta rautakaudella, mihin saattaisi viitata myös silmäkiven tapainen siirtolohkare röykkiön yhteydessä. Asia on kuitenkin varmistettavissa ajoittamalla palanut luu. Mikäli kohde on rautakautinen, on myös todennäköisempää, että ensi kesän kaivauksessa löytyy kohteen paremmin ajoittavia esineitä. Röykkiöpohjan kaivamista jatketaan nähtävästi siis kesällä 2006.

Röykkiö no. 1 vieressä sijainnutta röykkiöpohjaa no.3 ei kyetty havaitsemaan koordinaattien osoittamassa kohdassa. Sen löytyminen vaatisi pintaturpeen poistamisen laajemmalla alueelta. Röykkiöpohjan no. 2 harjanteen ympäristö olisi syytä koekuopittaa asuinpaikkalöytöjen varalta.

Turussa 25.10.2005

Hanna-Maria Pellinen

LIITE 1. LUETTELO SATAKUNNAN MUSEOON TALLETETUISTA MUSTAVALKONEGATIIVEISTA.

PÄÄNUMERO 207457

Kuvat Hanna-Maria Pellinen

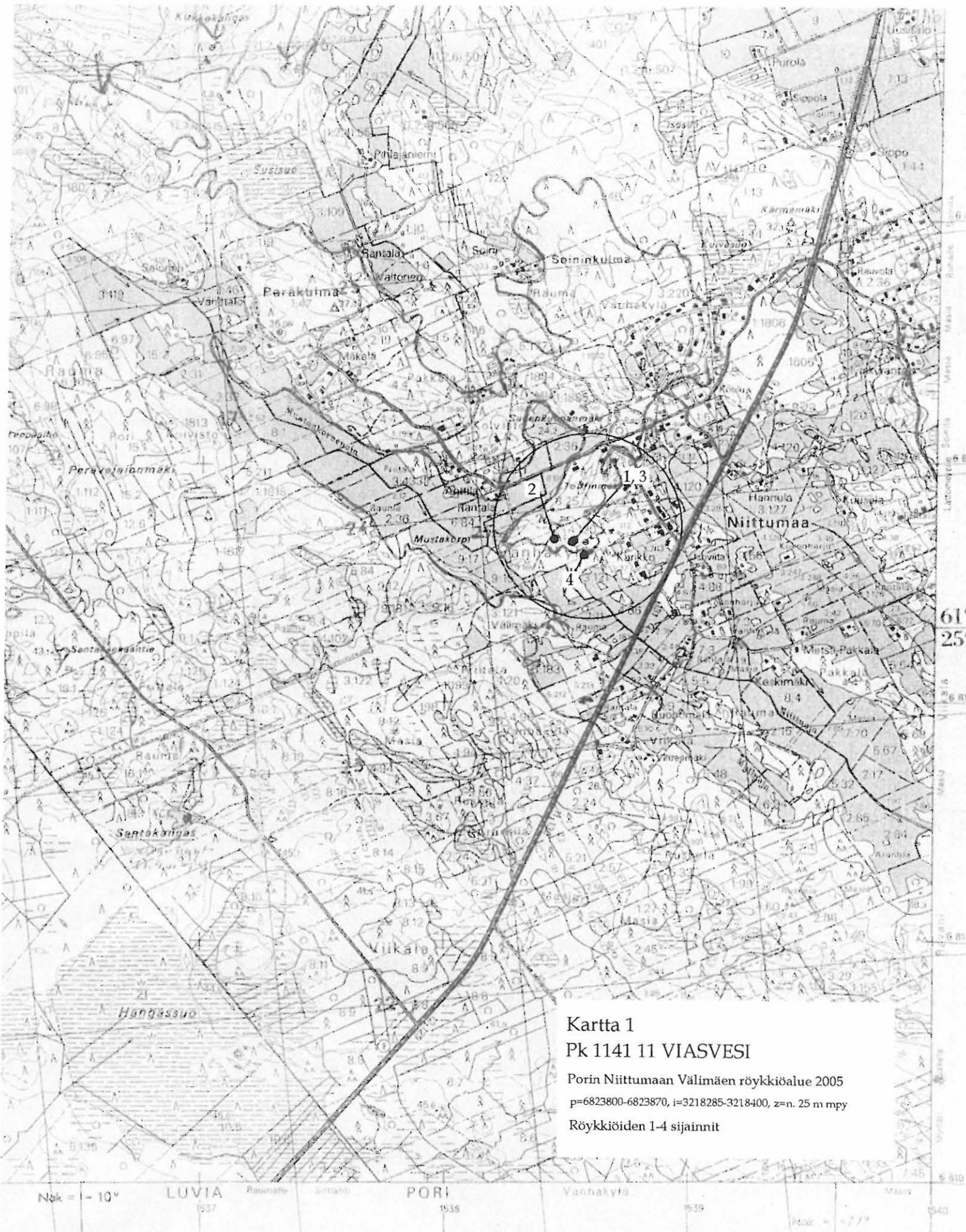
1. Röykkiöpohjaa etsitään (väärästä kohdasta), avattu alue kaakosta.
2. Vallimainen röykkiö no. 4 ennen koetutkimuksia, puusto raivattuna, luoteesta.
3. Kuten yllä.
4. Kuten yllä.
5. Kuten yllä
6. Koekuoppa 2 pohjassa, pohjoisesta.
7. Röykkiö 1, lounaasta.
8. Röykkiö 4, koeojan ennen kaivausta, koillisesta.
9. Röykkiö 4, koeojan pintataso, koillisesta.
10. Röykkiö 4, koeojan pintataso, lounaasta.
11. Röykkiö 4, koeojan taso 1, koillisesta.
12. Röykkiö 4, koeojan taso 1, lounaasta.
13. Röykkiö 4, koeojan taso 1, luoteesta.
14. Röykkiö 4, koeojan taso 2, lounaasta.
15. Röykkiö 4, koeojan taso 2, koillisesta.
16. Röykkiö 4, koeojan taso 2, yksityiskohta lounaispään hiekkakivisilpusta, lounaasta.
17. Röykkiö 4, koeojan taso 2, luoteesta.
18. Röykkiö 4, koeojan taso 2, kaakosta
19. Röykkiö 4, koeojan taso 3, koillisesta.
20. Röykkiö 4, koeojan taso 3, lounaasta.
21. Kuten yllä.
22. Röykkiö 4, koeojan taso 3, kaakosta.
23. Kuten yllä.
24. Röykkiöpohjan no.2 paikka ennen kaivausta, etelästä.
25. Kuten yllä, idästä.
26. Kuten yllä.
27. Röykkiöpohja no. 2 turpeen poistamisen jälkeen, lounaasta.
28. Kuten yllä, etelästä.
29. Työkuva, röykkiöpohjaa 2 kaivetaan, luoteesta.
30. Röykkiöpohja 2, taso 1, luu- ja keramiikkakeskittymän alue, ylhäältä lounaasta.
31. Kuten yllä, ylhäältä.
32. Kuten yllä.
33. Kuten yllä.
34. Röykkiöpohja 2, taso 1 länsilounaasta.
35. Kuten yllä.
36. Röykkiö no. 4 kuorittuna turpeesta, luoteesta.

LIITE 2. LUETTELO SATAKUNNAN MUSEOON TALLETETUISTA DIAPOSITIIVEISTA.

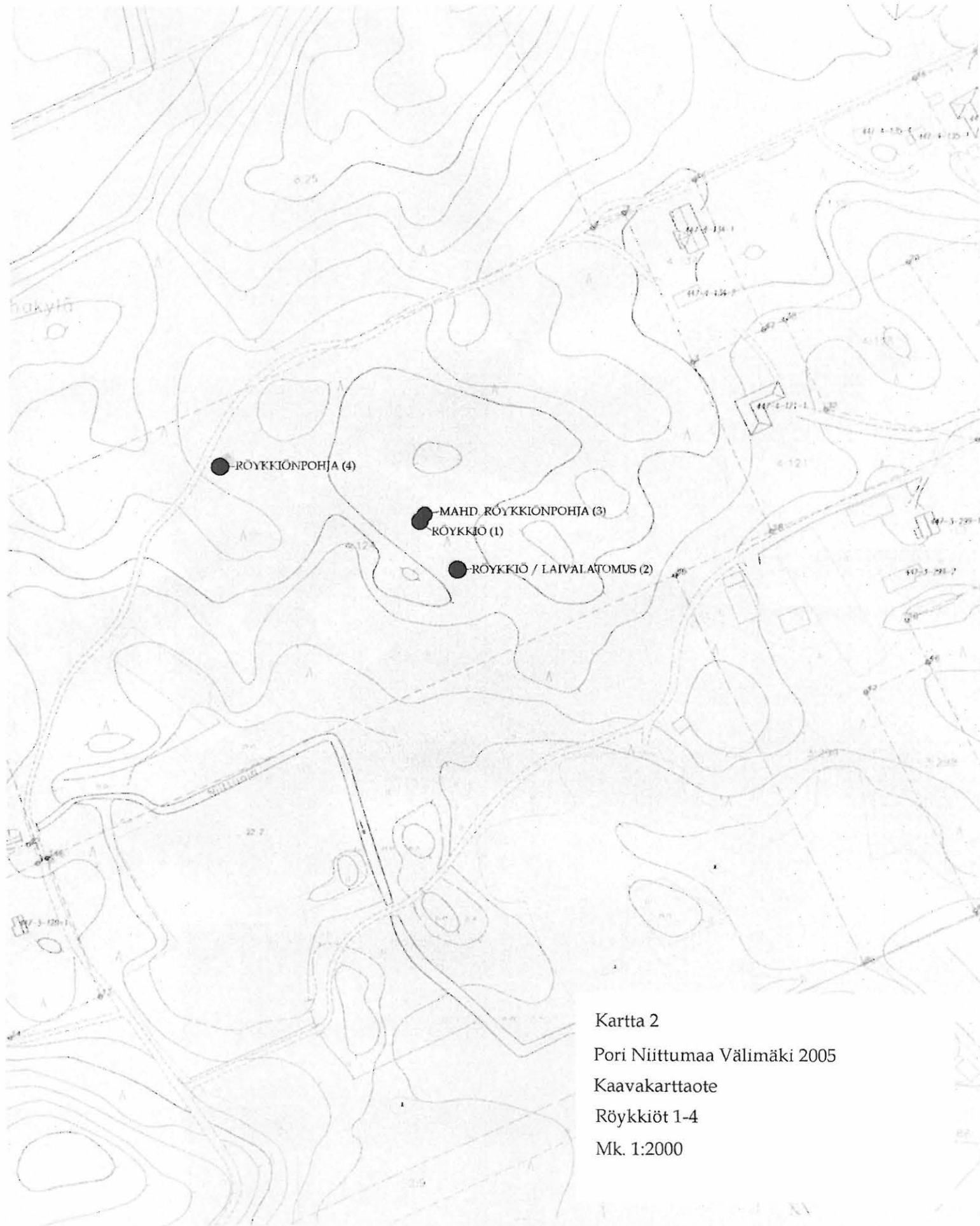
PÄÄNUMERO 33568

Kuvat Hanna-Maria Pellinen

1. Röykkiö 2 puiden raivauksen jälkeen mutta ennen kuorimista, luoteesta.
2. Koeruutu no.2 röykkiön 1 kaakkoisreunalla, pohjassa, pohjoisesta.
3. Röykkiö no. 1, lännestä.
4. Röykkiö 4, koeojan taso 1, koillisesta.
5. Röykkiö 4, koeojan taso 3, kaakosta.
6. Röykkiö 4, koeojan taso 3, lounaasta.
7. Röykkiöpohja 2, työkuva: aluetta kaivetaan, koillisesta.
8. Röykkiöpohja 2, löytökeskittymä kehäkiven vieressä, lounaasta.
9. Röykkiöpohja 2, taso 1, länsilounaasta, kookkaan maakiven päältä.
10. Röykkiö 4, turpeesta kuorittuna ja puhdistettuna, luoteesta.
11. Kuten yllä.
12. Röykkiö 4 kuorittuna, kaakosta.
13. Kuten yllä.
14. Röykkiö 2 kuorittuna, lännestä

Kartta 1
 Pk 1141 11 VIASVESI
 Porin Niittumaan Välimäen röyökkialue 2005
 p=6823800-6823870, i=3218285-3218400, z=n. 25 m mpy
 Röyökköiden 1-4 sijainnit

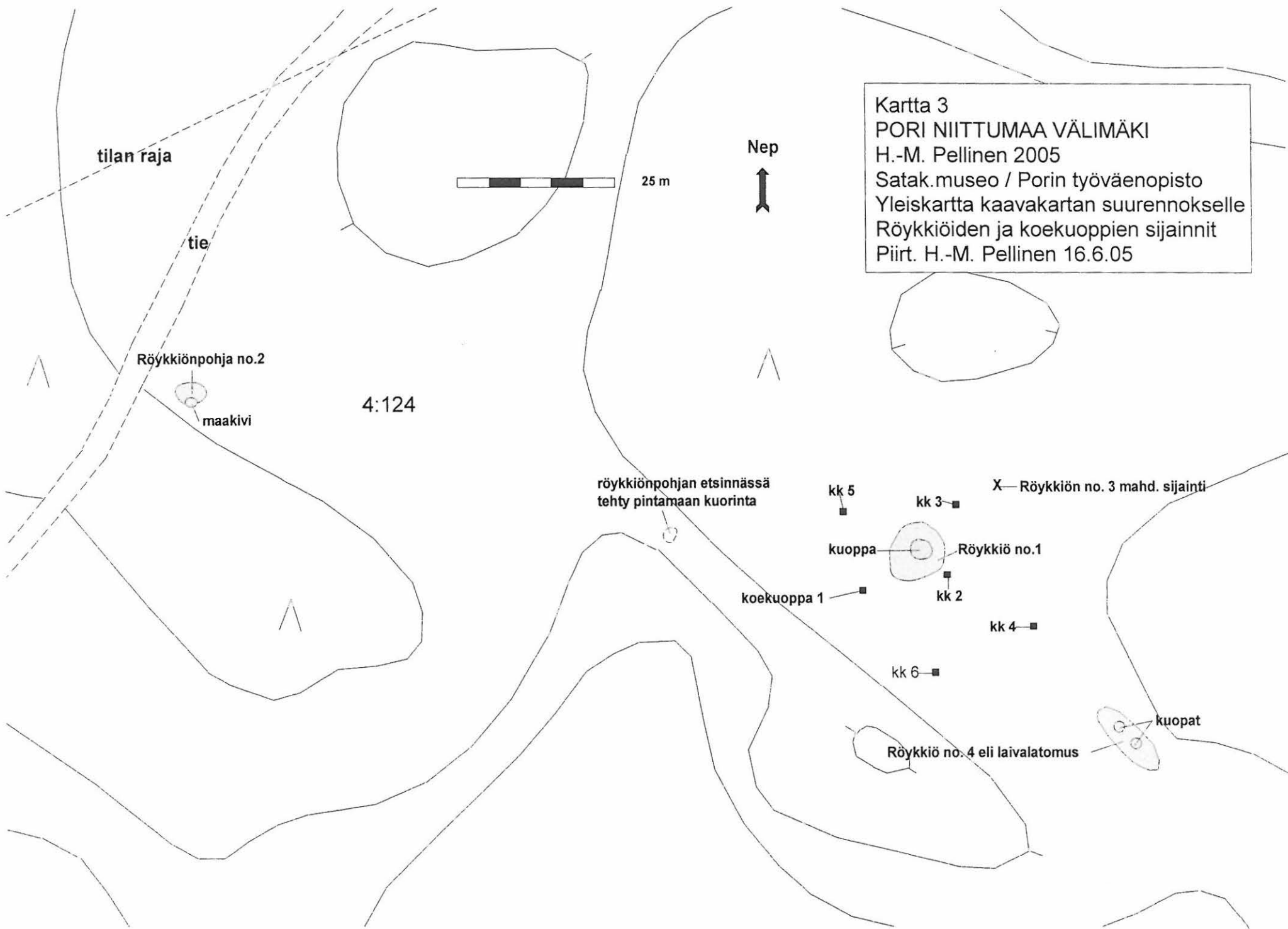
Kartta 2

Pori Niittumaa Välimäki 2005

Kaavakarttaote

Röykkiöt 1-4

Mk. 1:2000

Kartta 3
PORI NIITTUMAA VÄLIMÄKI
 H.-M. Pellinen 2005
 Satak.museo / Porin työväenopisto
 Yleiskartta kaavakartan suurennokselle
 Röykkiöiden ja koekuoppien sijainnit
 Piirt. H.-M. Pellinen 16.6.05

tilan raja

tie

Röykkiöpohja no.2

maakivi

4:124

25 m

Nep

röykkiöpohjan etsinnässä
tehty pintamaan kuorinta

kk 5

kk 3

X— Röykkiön no. 3 mahd. sijainti

kuoppa

Röykkiö no.1

koekuoppa 1

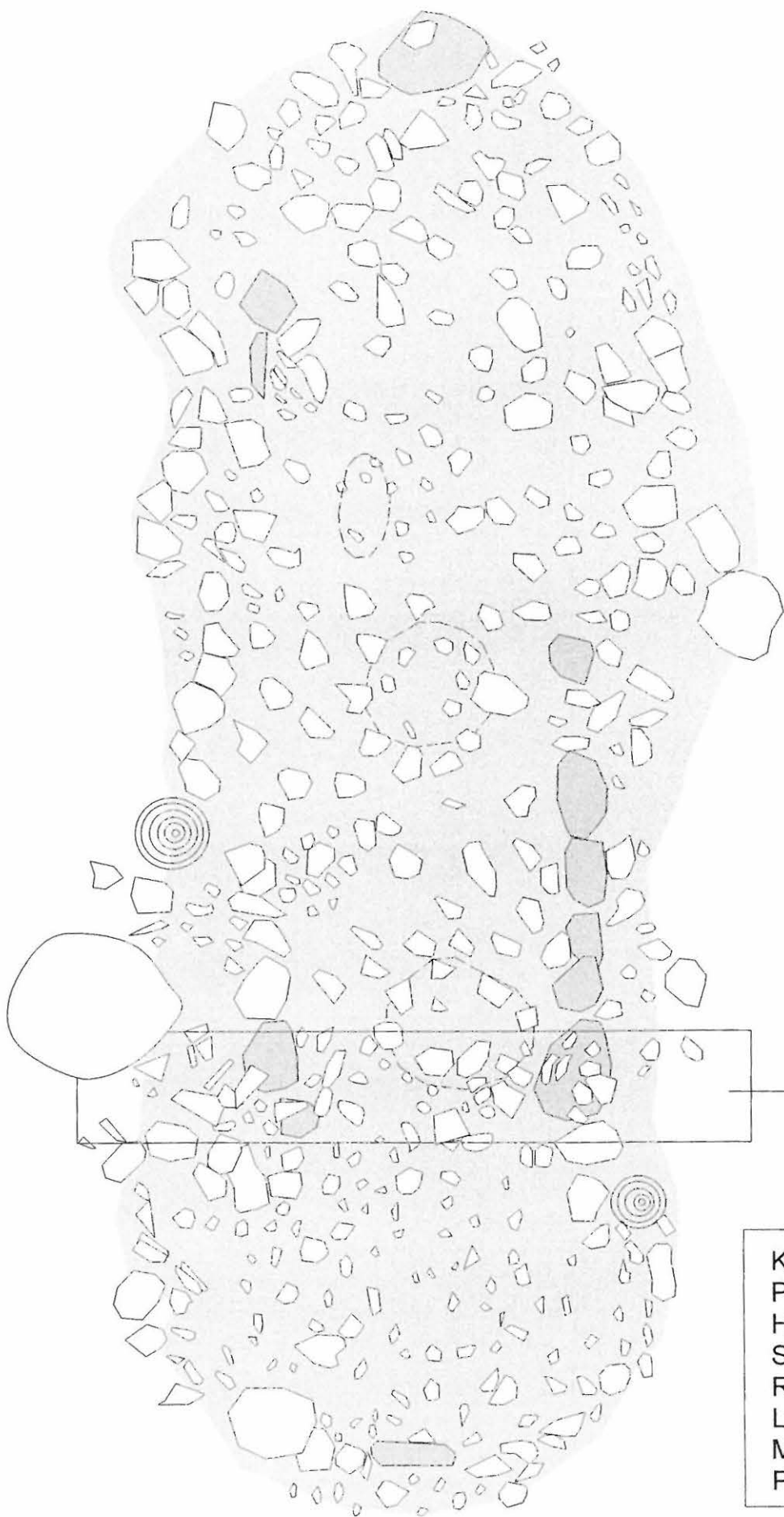
kk 2

kk 4

kk 6

Röykkiö no. 4 eli laivalatomus

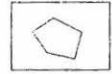
kuopat

kivialue

kivi

kehäkivi

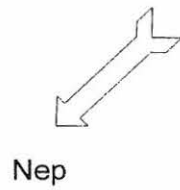
kuopanne

puu

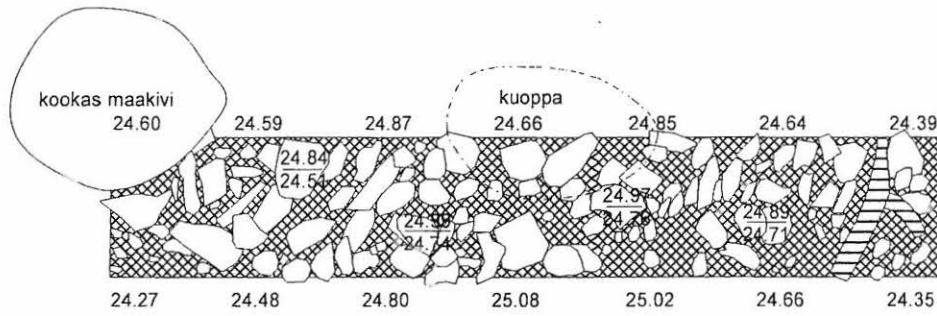

3 m

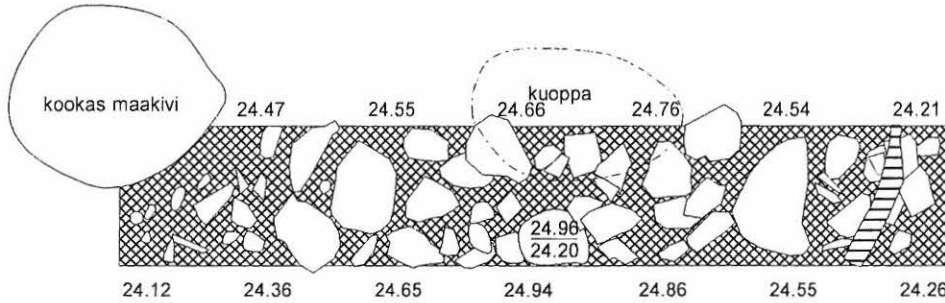

koeoja

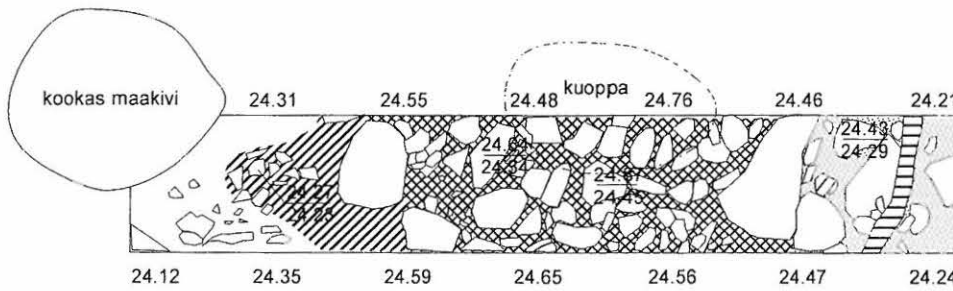
Kartta 4
 PORI NIITTUMAA VÄLIMÄKI
 H.-M. Pellinen 2005
 Sat.mus/Porin työväenop.
 Röykkiö 4
 Luonnos pintatasosta
 Mk. 1:50
 Piirt. H.-M. Pellinen 16.6.05

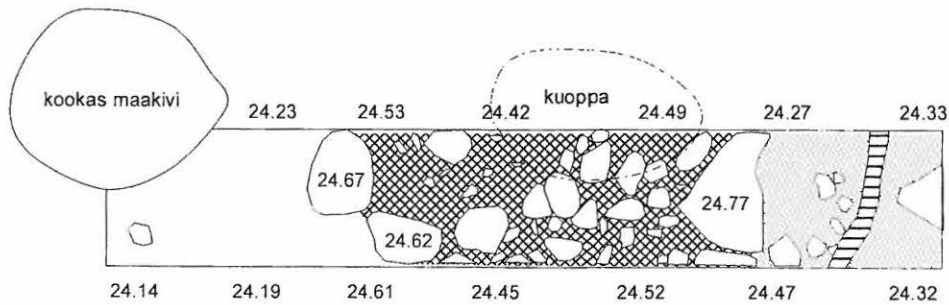
Pintataso

Taso 1

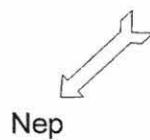

Taso 2

Taso 3

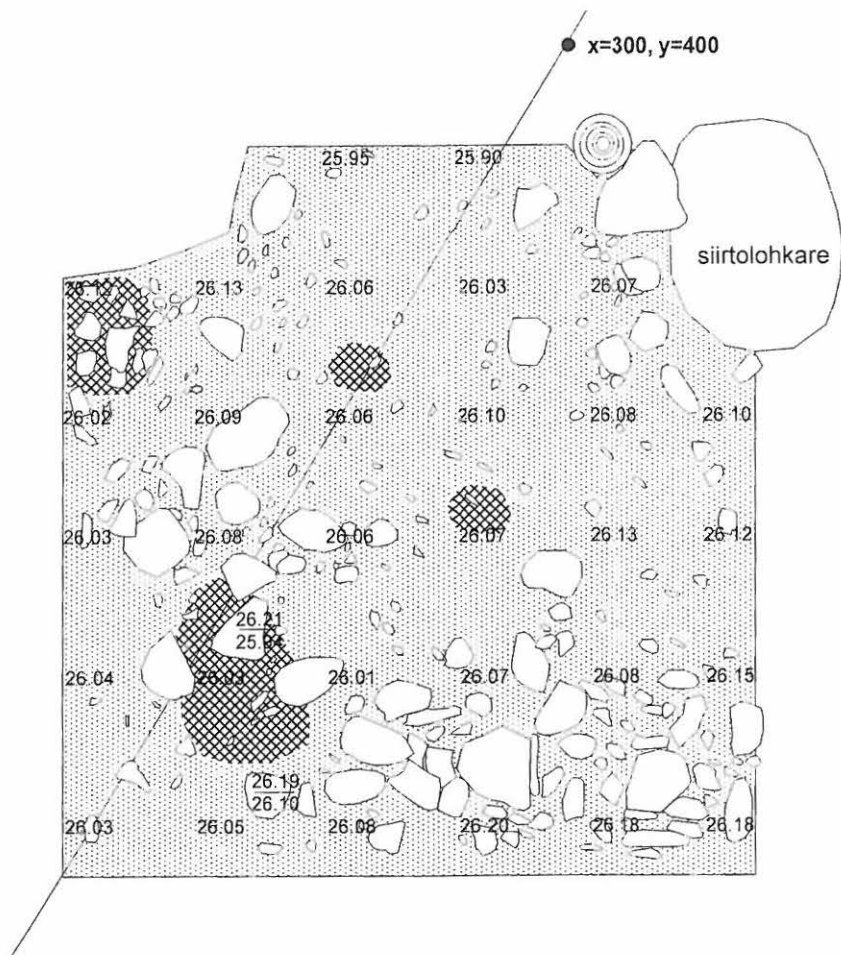
- vaalea hiekka
- nokinen likamaa
- harmahtava hiekka/sora
- kivi
- puun juuri

3 m

Kartta 5
 PORI NIITTUMAA VÄLIMÄKI
 H.-M. Pellinen 2005
 Sat.mus/Porin työväenop.
 Röykkiö 4
 Koeoja
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. H.-M. Pellinen 16.6.05

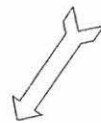
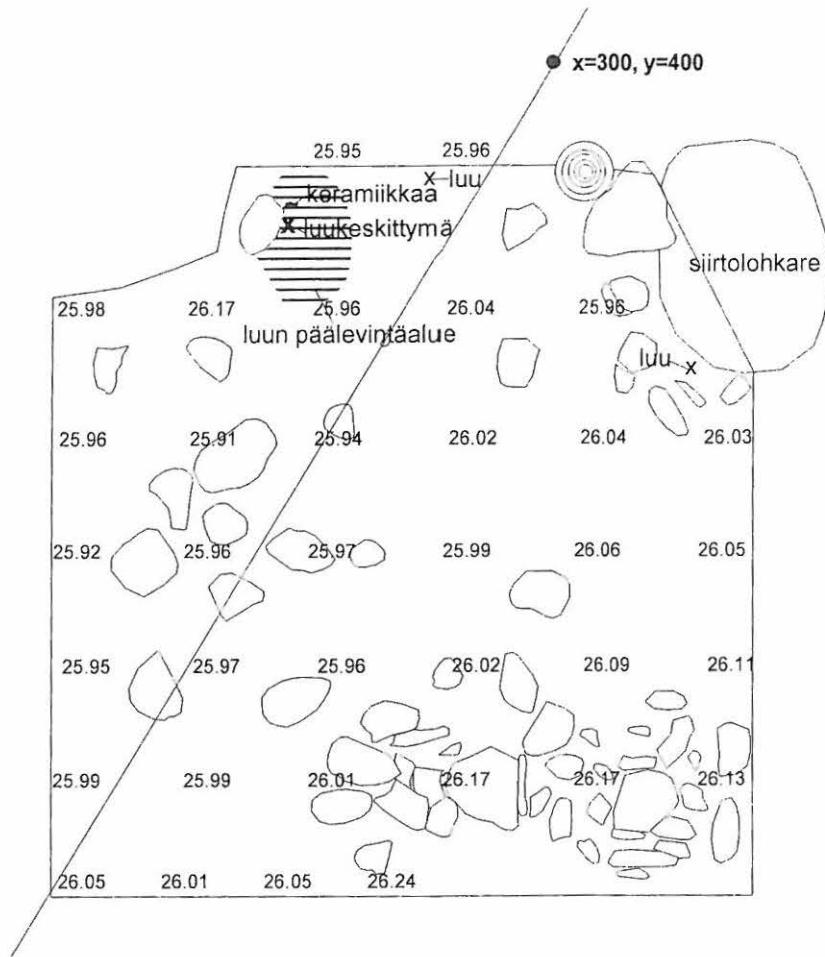

3 m

- turpeen ja likamaan sekainen hiekka
- nokimaa + hiili
- kivi
- puun juuri

Kartta 6
 PORI NIITTUMAA VÄLIMÄKI
 H.-M. Pellinen 2005
 Sat.mus/Porin työväenop.
 Röykkiöpohja no. 2
 Taso 1
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. H.-M. Pellinen 17.6.05

Nep

3 m

- vaalea hiekka
- palanutta luuta
- kivi
- puu

Kartta 7
 PORI NIITTUMAA VÄLIMÄKI
 H.-M. Pellinen 2005
 Sat.mus/Porin työväenop.
 Röykkiönpohja no. 2
 Taso 2
 Mk. 1:50
 Korkeudet absol. m mpy
 Piirt. H.-M. Pellinen 17.6.05

KOEKUOPAN DOKUMENTOINTI

Kohde: Pori Niittymaa Välimäki 2005

Koekuopan numero:

Dokumentointipäivä:

Dokumentoija:

Maakerrosten kuvaus ylhäältä alas:

-kerrosten paksuus sentteinä, tieto, minkä ilmansuunnan profiilista mittaukset

Näkykö missään kerroksessa merkkejä ihmistoiminnasta?

-erikoista värjäymää, kivirykelmää tms.

Löydöt:

-löytösyvyys ja löydön yhteys (maalaji, maan väri tms. huomioita)

Karttaluonnos:

-mukaan tieto kerroksesta tai profiilin ilmansuunnasta